

»Razvojna kriza« v ekonomski in pravni teoriji kapitalizma

Za uvod v tokratno rubriko »Iz teorije za prakso ekonomske demokracije«, ki se sicer podrobneje loteva nekaterih temeljnih sistemskih vprašanj in izzivov nadaljnjega družbeno-ekonomskega razvoja, si tokrat sposojamo kar kratek povzetek nekaterih misli iz uvoda k predlogu Programskega manifesta Združenja svetov delavcev Slovenije z – zelo povednim – naslovom »Za ekonomsko demokracijo namesto mezdnega kapitalizma«. Spričo čedalje bolj očitne ekonomske, socialne in okoljske deviantnosti delovanja obstoječega kapitalizma namreč postaja stanje stvari družbenorazvojno gledano brez dvoma skrajno resno, če ne že naravnost kritično. Vsekakor pa se v tem pogledu nahajamo na odločilni zgodovinski prekretnici.

S te namreč lahko zdaj razvojno krenemo:

- bodisi v smer postopnega izgrajevanja neke zelene ekonomske uspešnejše, hkrati pa socialno pravičnejše in okoljsko odgovornejše družbe,
- ali pa – zlahka – tudi nazaj v smeri ponovnega vračanja v družbeno-ekonomske odnose prvobitnega kapitalizma.

Tudi ta druga »razvojna« opcija je namreč na žalost realno vsekakor še povsem odprta, in celo tudi nadvse aktualna. Vse pa je odvisno od tega, kam se bosta pač v tem smislu obrnili prevladujoča ekonomska in pravna teorija kot dve ključni »idejni usmerjevalki« razvoja družbeno-ekonomskih sistemov. Kajti tja bo verjetno krenil tudi ta razvoj ter njegova institucionalna regulacija v praksi. In če hočemo v prvo navedeno smer, bi bil vsekakor skrajni čas za radikalnejši preobrat. A trenutno stanje na tem področju zagotovo ni posebej obetavno.

Povsem splahnela reformatorska vnema

Takoj po začetku zadnje velike gospodarske krize leta 2008 je kazalo, da se je družboslovje povsem poenotilo v oceni, da s točke, na kateri je aktualni kapitalizem kot »sistem« (ponovno!) nasedel tokrat, »razvoja« ne bo več moč nadaljevati

po isti poti. In da o neki zeleni ekonomsko uspešnejši, socialno pravičnejši in kohezivnejši ter okoljsko odgovornejši družbi vsekakor lahko samo sanjamo, če ne bo prišlo do zares temeljite – tudi institucionalne – rekonstrukcije tega kapitalizma kot sistema, ne pa morda samo takšnih ali drugačnih modelov ekonomskih in socialnih politik znotraj tega sistema. Številni ugledni ekonomisti so, denimo, takrat v en glas ugotavljali, da ni propadel samo socializem, ampak propada tudi kapitalizem, in da so vsi dosedanji ekonomski modeli dokončno odpovedali, tako da bi bilo nujno povsem redefinirati obstoječe predpostavke ter ekonomske teorije napisati popolnoma na novo. Da bi bilo treba na najbolj ugledne ekonomske šole enostavno izobesiti napise »Zaradi prenove zaprto«, je bilo moč med drugim prebrati. Še toliko bolj pa to seveda velja tudi za pravno teorijo (zlasti še korporacijsko- in delovnopravno), ki sicer že skozi vso zgodovino razvoja kapitalizma zgolj slepo sledi ekonomski. In to, če je treba, tudi zoper vsa lastna temeljna načela.

Pričakovati je torej bilo, da bo v družboslovni, zlasti ekonomski in pravni teoriji dobesedno zavrelo od novih idej za radikalnejšo sistemsko preobrazbo tega kapitalizma, ki je sicer po svoji ekonomski naravi in pravno-institucionalni zasnovi v bistvu še vedno čisto navaden klasični »mezdni« kapitalizem, ki pa

je v novi družbenoekonomski realnosti 21. stoletja brez dvoma že zdavnaj postal popoln sistemski anahronizem. In kaj od tega se je dejansko zgodilo? Žal popolnoma nič. Takoj, ko se je krivulja rasti BDP, ki še danes velja za ključno merilo (družbeno)ekonomske uspešnosti, začela spet rahlo obračati navzgor, je vsa tovrstna prenoviteljska vnema naenkrat povsem splahnela.

Lahkotna vrnitev v preživete razvojne vzorce

Samokritična teza o »ničevosti dosedanje ekonomske vednosti« je bila v trenutku pozabljena, etablirana ekonomska teorija pa se je nemudoma spet olajšano zatekla nazaj k »večnim resnicam« klasične politične ekonomije, na temelju katerih zdaj spet veselo proizvajajo najrazličnejše sofisticirane matematične formule in modele. In, kot da se ni zgodilo, oziroma se ne dogaja nič bistvenega, spet suvereno poučuje »klasično« o tem, da naj bi bil obstoječi liberalni kapitalizem – vsaj ekonomsko – nesporno absolutno superioren sistem brez konkurence in brez alternative (!?), ter da morajo zato njegovi sistemski temelji nujno še naprej ostati absolutno »nedotakljivi«. Za vse njegove druge negativne posledice, ki naj bi bile menda zgolj neizogibna in »normalna« posledica delovanja objektivnih tržnih zakoni-

tosti, pa da naj bi bila pač dolžna poskrbeti (t. i. socialna) država, ne ekonomski sistem sam. Pravna teorija pa se, kot že rečeno, z morebitnim kritičnim proučevanjem temeljev tega sistema tako ali tako že doslej ni ukvarjala.

Namesto o temeljiti, predvsem tudi institucionalni **rekonstrukciji aktualnega kapitalizma kot »sistema«**, zlasti še sedanje – tudi teoretično povsem zgrešene – pravne zasnove kapitalističnega podjetja (kot temeljne ekonomske celice družbe) in delovnega razmerja (kot temeljnega produkcijskega odnosa med lastniki dela in kapitala), se tako danes v ekonomski teoriji vse »razvojn« razprave spet sučejo bolj ali manj smo še okrog »neoliberaliz-

ma« in »socialne države« kot dveh domnevno alternativnih družbeno-ekonomskih sistemov. Ki pa to seveda v resnici nista, niti približno, ampak gre zgolj za dva različna koncepta/modela možnih »razvojnih politik« znotraj nespremenjenih institucionalnih okvirov istega, tj. obstoječega kapitalizma. Kar z odpravo njegovih temeljnih sistemskih protislovij pač nima popolnoma nobene zveze.

Smo res obsojeni na še nadaljnji retrograden razvoj?

Aktualna »razvojn« kriza kapitalizma kot sistema je torej v resnici predvsem posledica hude razvojne

krize v ekonomski in pravni teoriji, ki enostavno ne najdeti poti iz železnih okvirov – bodisi klasične bodisi marksistične – politične ekonomije in številnih njunih teoretičnih zablod, ki jih je sicer že zdavnaj empirično dokazala in jih vsakodnevno še naprej dokazuje praksa sama. Če in dokler tu ne bo nobenih premikov, smo pač na žalost neizogibno obsojeni na **izrazito retrograden** nadaljnji družbenoekonomski »razvoj«. Njegovi obrisi pa so zdaj že bolj ali manj jasni in prav nič privlačni.

IZ TEORIJE ZA PRAKSO EKONOMSKE DEMOKRACIJE

Piše:
dr. Mato Gostiša

Aktualni kapitalizem je razvojno dokončno izčrpan, čas je za ekonomsko demokracijo

Še vsak družbenoekonomski sistem v dosedanji zgodovini človeške civilizacije (od praskupnosti prek suznjelastništva in fevdalizma do kapitalizma) je, ko je prišel do točke, na kateri je s svojim institucionalnim ustrojem začel postajati cokla nadaljnemu ekonomskemu in socialnemu razvoju družbe, doživel radikalne spremembe in s tem – bodisi po evolutivni bodisi po revolucionarni poti – tudi preoblikovanje v nov, razvojno naprednejši družbenoekonomski sistem. In aktualni kapitalizem glede tega zagotovo ni prav nobena izjema, le da so se dosedanji reformatorski poskusi s socialističnimi eksperimenti na temelju marksizma v praksi izkazali za neuspešne. Vendar pa to seveda nikakor ne pomeni »konca zgodovine« razvoja družbenoekonomskih sistemov z obstoječim kapitalizmom, ampak pomeni samo to, da je pač treba naprej raziskovati v drugih smereh. Nič drugega.

Prav nobenega dvoma pa ni več, da je njegova temeljita sistemska rekonstrukcija zdaj že več kot le nujna, če naj sedanja civilizacija na dolgi rok – tudi »fizično« – sploh preživi. Ali bodo te spremembe

evolutivne in usmerjene v splošno sprejete zelene družbeno razvojne vizije, ali pa bodo revolucionarne in v tem primeru morda celo kaotične ter distopične, pa je bolj ali manj v celoti odvisno od smeri, ki jo bosta v tem

smislu začrtali prevladujoča **ekonomska in (tudi) pravna teorija**. Prav aktualna ekonomska teorija, ki se na vse pretege trudi kapitalizem v njegovi sedanji obliki še naprej »znanstveno opravičevati«, in veljavno